

θεωρίαν ἀκολουθήσει τῷ Λόγουστίνῳ καὶ τῷ ψ.-Λιονιστίῳ παλί τοῖς ἄλλοις νεωτέροις. Εὐομιστεῖται δὲ ὅτι ὁ μαστικὸς βίος καὶ οὐ ἔκπτωτης δὲν ἔργηται ἐκ τῶν φυσικῶν τοῦ ἀνθρώπου δυνάμεων ἀλλὰ γίνονται διὰ τῆς χάριτος καὶ τοῦ θεοῦ· φωτισμοῦ καὶ προδύπτοθέτουντι καθαρότητα ψυχῆς καὶ διαιταγμού ἀσκητικήν. Καὶ γένις μὲν ὁ φιλόσοφος μυστικὸς θεωρίας δὲν εἰσηγεῖται ἀλλὰ τὰς πισταδομένας ἀναπτύσσει μετὰ τοσαύτης ἔξαρσεως καὶ καλλιρροϊστικῆς, ὥστε θερμίσει καὶ θέλγει καθὰ οὐδεὶς τῶν ἄλλων μυστικῶν. Συντόμως δὲ εἰπεῖν ὁ Bonaventura κατὰ τὴν φιλοσοφικὴν ἀγχίσουμα καὶ τὴν συγγραφικὴν δρᾶσιν εἶναι ἐφίμιλλοις πρὸς τοὺς κορυφαίους τῆς χριστιανικῆς ἐπιστήμης θεραποντας καὶ τάσσεται παρὰ τὸν Ἀλβέρτον καὶ τὸν Λούγιον Σκῶτον.¹

§ 8. Μαθηταὶ καὶ ὄπαδοὶ τοῦ Bonaventura

Ο Bonaventura ἐν Παρισίοις διδάσκαν γέντιστο πλῆθος μαθητῶν, οἵτινες ἐφίλοτιμοι γάρ μείνοιτο πιστοὶ εἰς τὰς θεωρίας ἑκένου καὶ γὰρ ἀναπτύξωσιν ἔτι εὐρύτερον κατὰ τοῦ θοιμισμοῦ. Υπερομιχοῦτες δὲ τῶν ἀρχῶν τοῦ Λόγουστίνου διέκειντο διστιγνέστερον τοῦ διδασκάλου πρὸς τὴν ἀριστοτελικὴν φιλοσοφίαν. Ἐκ τῶν ἀμέσων μαθητῶν αὐτοῦ προέχουσιν ὁ Matthaeus καὶ ὁ Ἱω. Ηέκκαμος.

1. *Matthaeus ab Aquasparta* ἐγεννήθη μεταξὺ τοῦ 1235 καὶ 1240 καὶ ἐγένετο μαθητὴς τοῦ Bonaventura ἐν Παρισίοις, ἦντις ὕστερον κατέστη καθηγητὴς τῆς θεολογίας. Τῷ 1281 προσεκλήθη εἰς Ρώμην ὡς lector τοῦ Παλατίου· τῷ 1287 ἐγένετο διερθυντὴς τοῦ τάγματος, τῷ ἐπομένῳ ἔτει καρδιγάλλιος καὶ τῷ 1291 ἐπίσκοπος τοῦ Porto. Ἡτο δὲ ὄπαδὸς καὶ φίλος τοῦ πάπα Bonifacίου τοῦ ὅγδοου, ὑφ' οὗ καὶ ὠρίζετο εἰς πολιτικὰς ἀποστολάς. Απέθανε τῷ 1302 καταλιπὼν ἵκανὰ πονήματα, ἥτοι ὑπομνήματα εἰς τὴν ἀγ. Γραφὴν καὶ

¹ Πβλ. K. Zieschel, Die Lehre von Materie und Form bei Bonav. (ἐν Philos. Jahrb.) 1900—τοῦ αὐτοῦ Die Naturlehre Bonaventuras, 1908—M. naissen La connaissance de Dieu chez S. Bonav. (ἐν Rev. d. Philos.), 1910—F. Card. Ehrle, Der hl. Bonav. seine Eigenart und seine drei Lebensaufgaben. (ἐν Franzis Studien 8, 109 ἔξ.), 1921—G. Nestili, La filosofia di S. B. Riv. di filos. neoscol. 13, 186 ἔξ., 1921—B. A. Luyckx, Die Erkenntnislehre Bonav. (Beiträge 23, 3-4).—E. Gilson, La philosophie de S. Bonav. 1924.—Ἄκριβεστέραν βιβλιογραφίαν ἴδε παρὰ Überwey Geyer σ. 735 ἔξ.

ὑπόμνημα εἰς τὰς Γνώμας τοῦ Λοιβαρδοῦ¹, *Quodlibeta*, *Sermones* καὶ *Quaestiones disputatae*², διπερ τελευταῖον εἶναι ἀξιόλογος καρπὸς τῆς ἐν Παρισίοις καὶ ἐν Βονωνίᾳ διδασκαλίας³. Τὰ ἔργα ταῦτα μαρτυροῦσι συγγραφέα ἴκανόν, σαφῆ καὶ ἀκριβῆ, οὐδαμῶς ὑπολειπόμενον τῶν ἐν τοῖς χρόνοις ἔκείνοις εὐδοκίμως φιλοσοφούντων. Ο Ματθαῖος βαίνει ἐπὶ τὰ ἔχνη τοῦ διδασκάλου Βοναβεντούρα, ἐξ οὗ ἀρύεται τιμήματα ὅλα τῶν συγγραμμάτων, καὶ παραπλησίως αὐτῷ ἀντέχεται τοῦ Αὐγουστίνου, καθὼς μαρτυροῦσι πλὴν ἄλλων καὶ αἱ συχναὶ εἰς τοῦτον παραπομπαί. Ἐν δὲ ταῖς γνωσιολογικαῖς ἔρεύναις δὲν περιορίζεται μόνον εἰς τὸ καὶ ὑπερισπίσῃ καὶ θεμελιώσῃ τὴν περὶ γνώσεως παραδοσιμένην θεωρίαν τοῦ Αὐγουστίνου ἀλλὰ προβαίνει καὶ εἰς ἀνασκευὴν καὶ ἔλεγχον τῶν νέων ἀριστοτελικῶν δοξασιῶν⁴. Ἐν τῷ ζητήματι τῆς γνώσεως (*Quaestio de cognitione*) προβάλλει ἐκατῷ πρῶτον τὸ θρώτημα περὶ τοῦ ἀν ὑπάρχου γνῶσις ἀσφαλής καὶ βεβαία. Ἐντεῖλα ἀπορρίπτων τὸν δογματισμὸν τῆς ἀρχαίας καὶ τὴν σκέψιν τῆς νεωτέρας "Ακαδημείας δεικνύει κατ'" Αὐγουστίνον ὅτι ἀπολύτως βίβαίαν γνῶσιν ἔνέχουσι τὰ γεγονότι τῆς αὐτοσυνειδησίας καὶ τὰ ἀξιώματα τῆς λογικῆς μετὰ τῶν προτάσεων τῆς ἀριστοτελικῆς⁵. Ἐπειτα δὲ ἀνερευνῶν τῆς γνώσεως τὸ ὑποκείμενον ενδίσκει ὅτι τοῦτο εἶναι οὐχὶ τὸ ἀπολύτως μὴ ὅν⁶ ἀλλὰ τὸ ὅν⁷ ἢ τοὐλάχιστον τὸ σχετικῶς μὴ ὅν⁸.

¹ Ἐκ τοῦ πρώτου βιβλίου τοῦ ὑπομνήματος τῶν Γνωμῶν μέρος τι ἔξεδικεν δ' A. Daniels (Beiträge 8, 1—2) κατὰ τὸ ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Τοδί ἀποκείμενον αὐτόγραφον.

² Ἐκ τῶν *Quaestiones disputatae* ἔξεδόθησαν πέντε τῷ 1883: ἐκτενεστέρα δ' ἐκλογὴ ἐγένετο ὑστερον ἐν δύο τόμοις, διν δὲν πρῶτος ἐπιγράφεται «*Quaestiones de fide et de cognitione, ad Claras Aquas, 1903*», δὲ δεύτερος «*Quaestiones de Christo, 1914*».

³ Περὶ τῆς χειρογράφου παραδόσεως τῶν ἔργων τοῦ Ματθαίου ἐπιθ. τὰς ἐκδόσεις Quaracchi, 1883 καὶ 1903.

⁴ Οὗτοι λέγονται αἱ ὑπὸ Θωμᾶ τοῦ Ἀκυνάτου ἀνακαινισθεῖσαι θεωρίαι τοῦ ἀριστοτέλους.

⁵ Ἐκδ. Quaracchi, 1883, 128 ἐξ. ἐκδ. 1903, 44—51.

⁶ Λύτ. 114· ἐκδ. 1903, 227 «*non est simpliciter, hoc est nullo modo ens, nec in se nec in causa, nec in potentia, nec in actu, quod nec fuit nec erit, nec est nec est possibile esse. Et tunc dico simpliciter, quod non est nullo modo potest esse objectum*».

⁷ Ο Ματθαῖος συμφωνεῖ τῷ Ἀκυνάτῃ (Met. 1, 6) ὅτι πρῶτον ὑποκείμενον τῆς νοήσεως εἶναι τὸ ὅν.

⁸ Ἐνθ. ἀνωτ. «*non-ens aliquo modo, utpote non-ens actu, ens la-*

“Ωσαύτως ὑποκείμενον τῆς λογικῆς γνώσεως εἶναι αἱ καθαραὶ τῶν ὄντων οὐσίαι αἱ διαγνωστικόμεναι τῇ βιοηθείᾳ τῶν εἰδῶν (species) καὶ τῶν κατ’ αὐτὰ σχηματιζομένων ἐννοιῶν (conceptus)¹. Ἡ γνῶσις αὗτη οὔτε εἰς τὸ μηδὲν ἀντιφέρεται οὔτε εἰς τὸ δυνάμει καὶ τυχαῖον ἀλλ’ εἰς τὸ ἐνεργείᾳ καὶ ἀναγκαῖον δν, εἰς τὰς ἀναλλοιώτους καὶ ἀδίστους ἀληθείας², αἵτινες εἶναι ἀνεξάρτητοι ἀπό τε τῶν πραγμάτων καὶ τῶν νοήσεων αἱ ἀλήθειαι βιασίζονται ἐπὶ τῶν ἀδίστων προτύπων, τῶν ἀναλλοιώτων ἀρχῶν καὶ λόγων τῶν μεταβλητῶν ὄντων³. Ἀκριβέστερον δ’ εἰπεῖν ὑποκείμενον τῆς νοήσεως εἶγα ή οὐσία αὐτὴ ἐναρρεομένη εἰς τὸ ἀδίστον πρότυπον, καὶ⁴ διογ τοῦτο ἀπέτειν τοῦ νοῦ ἡμῶν καὶ κινεῖ αὐτὸν⁵. Ὁ νοῦς ἀπέτειν τὸν ἀδίστον λόγον οὐχὶ τὸς ὑποκείμενον τῆς γνώσεως ἀλλ’ ὃς αὐτὸν κινοῦντος καὶ ποιοῦντος ἡμῖν τὴν γνῶσιν ἄλλων ὄντων (τῶν διημουργημάτων)⁶. Βεβαίαν νοεῖται δτι ή γνῶσις συντελεῖται οὐχὶ ἀνευ τοῦ θείου φροτός⁷ βεβαία

men potentia; non-ens in se, ens tamen in sua causa efficiente vel exemplari. Et sic dico, quod non-ens potest esse objectum intellectus et est intelligibile».

¹ Αὐτ. 117· 231 «Et ex illa (specie) intellectus format sibi conceptum et intelligit quidditatem hominis vel cuiuscumque simpliciter, non concereendo esse vel non esse; et hoc sufficit ad rationem objecti».

² Αὐτ. 118· 232 «intelligo verum necessarium, verum incommutabile, verum aeternum».

³ Ἡ ἀλήθεια δὲν ἔρεισται ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἀλλ’ ὑπάρχει χωρὶς ἀπ’ αὐτῶν ἐκείνῃ μὲν ὑπάρχει ἀδίστος, ταῦτα δὲ εἶναι παροδικά. Η πρότασις φέρεται «δ ἀνθρωπος εἶναι δν λογικὸν καὶ θνητὸν» εἶναι ἀληθής, καὶ μηδεὶς ὑπάρχει ἀνθρωπος. Πρβλ. Λόγιονοτέρον Τε immort. anim. 1. Τε libero arbitrio 2, 8, 21.

⁴ “Ἐκαστος νοῦς εἶναι μεταβλητὸς ἀλλ’ ή ἀλήθεια εἶναι ἀναλλοιώτος καὶ τοχύει καὶ ἀνευ ἐκείνου.

⁵ “Ενθ. ἀνωτ. «Ergo non nisi in aeterno exemplari, ubi «rerum mutabilium in mutabiles manent origines, et rerum transeuntium non transeunt orationes», ut dicit Augustinus in primo libro Confessionum».

⁶ Αὐτ. 118· 233 «Sed est quidditas ipsa concepta ab intellectu nostro, relata tamen ad artem sive exemplar aeternum, inquantum, tangens mentem nostram, se habet in ratione inveniens».

⁷ Αὐτ. 254 «Attingit autem mens sive intellectus cognoscens lucem illam et rationes ideales et cernit quodammodo eas non ut objectum quietans, terminans et in se ducens, sed ut objectum novens et in aliud ducens».

⁸ “Ο Ματθαῖος κακίζει τοὺς φιλοσόφους τοὺς ἐρμηνεύοντας τὴν γνῶσι

γνῶσις προσγίνεται μόνον ὅταν ὁ νοῦς θιχθῇ ὑπὸ τοῦ θείου φωτός, ἥτιν τῶν ἀἰδίων λόγων¹.

Μηδεὶς δὲ δῆμος ὑπολάβῃ ὅτι ἡ γνῶσις εἶναι κατὰ τὸν φιλόσοφον τοῦτον λειτουργία τις ἐκ τῶν προτέρων. "Οπος ὁ Bonaventura οὗτος καὶ ὁ Ματθαῖος παραδέχεται ὅψους τῆς γνώσεως διττούς, ἔνθεν μὲν τὴν ἐπενέογειαν τῶν ἀἰδίων λόγων (τὸν θεῖον φωτισμὸν) ἔνθεν δὲ τὸ ἐμπειρικὸν στοχεῖον². Πρὸς γνῶσιν δηλαδὴ ἀπαιτεῖται πλὴν τῶν ἀἰδίων κανόνων καὶ ἡ μνήμη καὶ ἡ ἐμπειρία³, ὅθεν προέρχεται διὸ ἀραιόσεως ἢ τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπιστήμης ἀποτελοῦσα ἐννοιά⁴. Ἡ σύζευξις ἀμφοτερούν τῶν στοιχείων, τῶν τε ὑπὲρ φύσιν καὶ τῶν ἐμπειρικῶν, ποιεῖ δινατήγη τὴν γνῶσιν. Τὰ μὲν ἐξωτερικὰ ὅντα καὶ αἱ ἀπὸ αὐτῶν εἰκόνες (species) εἶναι τῇ γνώσει ὁ ὄλικὸς λόγος (ratio materialis) τὸ δὲ φῶς τοῦ νοῦ καὶ οἱ ἀἰδίοι κανόνες εἶναι ὁ τυπικὸς λόγος (ratio formalis)⁵. Εἰ καὶ γεννώμεθα ἔχοντες «iudicatorium naturale», δῆμος οὐδεμίαν κεκτήμεθα τοῦ ἐξωτερικοῦ κόσμου σύμφωνος παράστασιν. Ήδη παράπτασις τῶν σωμάτων γίνεται διὰ τῶν αἰσθήσεων πλὴν ὅτι τὸ αἰσθητὸν δὲν ἐπενεογεῖ ἐπὶ τὴν ψυχὴν ἀλλ᾽ αὐτῇ ἐπ᾽ εὑκαριότητα τῆς ἐντυπώσεως σχηματίζει τὸ ἀντίστοιχον αἴσθημα, ἐπὶ τῇ βάσει δὲ τῶν αἰσθημάτων παράγει διὸ ἀραιόσεως τὰς ἐννοίας⁶.

ἐκ τῆς ἐμπειρίας καὶ ἀποκλείοντας τὴν ἐπέδρασιν τοῦ ἀἰδίου φωτός. Οὗτος ἀπορρίπτεται ἡ ἀριστοτελικὴ καὶ ἡ θωρικὴ ἐκδοχὴ ἀλλως τε καὶ διότι ἀντίκειται πρὸς τὴν διδασκαλίαν τοῦ ιεροῦ Λύγουστίνου. Λύτ. 95· 252.

¹ Λύτ. 96· 253 «Sed nec istud lumen est sufficiens... nisi subjungatur et connectatur illi lumini aeterno, quod est perfecta et sufficiens ratio cognoscendi, et illud attingat et quodammodo contingat intellectus secundum sui supremum». Πρὸλ. 102· 261 «quidquid cognoscitur... cognoscitur in rationibus aeternis et in luce primae veritatis».

² Λύτ. 95· 252 «nostra cognitio causatur et ab interiori et a superiori, a rebus exterioribus et etiam rationibus idealibus».

³ Περὶ τῆς ἐκ τῆς ἐμπειρίας ἐξαρτήσεως τῆς γνώσεως ποιεῖται ὁ Ματθαῖος ίδιαν ζήτησιν (utrum cognoscendo accipiat seu recipiat species a rebus, an formet de se vel habeat in se). Λύτ. 139 ἔξ.

⁴ Ἐνταῦθα δὴ ὁ Ματθαῖος, ὡς καὶ ὁ Bonaventura, προσεγγίζει τῷ Ἀριστοτέλει. Λύτ. 96· 253 «Quod dicit philosophus (Aristoteles) cognitionem aggenerari in nobis via sensus, memoriae et experientiae, ex quibus colligitur universale, quod est principium artis et scientiae».

⁵ Τὸ φυσικὸν φῶς τοῦ ποιητικοῦ νοῦ εἶναι δευτερεύων συντελεστῆς (efficiens secundarium) τὸ δὲ ἐπιλάμπον θεῖον φῶς εἶναι πρωτεύων δόρος (efficiens primarium et principale) αύτ. 102· 161. 157· 294.

⁶ Λύτ. 291 «Sic igitur dico sine praeiudicio, quod anima sive intel-

Ο Μαθαῖος ενδιόσκει ἀνεπαρκῆ τὴν φυσικὴν διδασκαλίαν, καὶ² ἃν δὲ νοῦς γινώσκει τὰ μερικὰ καὶ κατ' ἔχαστον διά τινος λογισμοῦ (per quandam reflexionem). Οὐ νοῦς, λέγει, γινώσκει τὰ μὲν μερικὰ διὰ τῶν μερικῶν τὰ δὲ καθολικὰ διὰ τῶν καθολικῶν παιδαστάσεων οὐδὲ ἀρχοῦσιν αἱ καθολικιὲ παιδαστάσεις ποὺς γνῶσιν τῶν μερικῶν πραγμάτων¹. Οὐχ ἡτον διαφορεῖ ποὺς τὸν Θεοῦν καὶ ἐν τῷ τρόπῳ τῆς αὐτογνωσίας². Φρονεῖ δηλαδὴ μετὰ τοῦ Αἰγαίουν διτὶ ή ψυχὴ γινώσκει ἑαυτὴν οὐχὶ μόνον διὰ συλλογισμοῦ, ὡς ἵσχεται δὲ τὸν Λακυνάτης, ἀλλὰ καὶ δι' ἐνοράσεως³.

Παρὰ τὴν σύμφωνον τῷ Αἰγαίουν λόσιν τὸν θεολογικὸν προβλημάτων θειλόσιφος παιδιστέχεται τὴν φυσικὴν καὶ οὐσιῶδην ἐνοτεντικὴν ψυχῆς καὶ⁴ σώματος. Εἰς τὸ ξύτημα τοῦτο ἀγεται διπὸν τῆς ἐξετάσεως τῶν μυστικῶν καταστάσεων τῆς «ἐκστάσεως», αἵτινες⁴ εἶναι καὶ κατ' αὐτὸν (ὅπως καὶ κατὰ τὸν Βοναβεντούρα) διπορφιστικά, διεγέρουσι τὸν νοῦν καὶ τελεσιουργοῦνται ἐν τῇ βούλήσει⁵.

2. **Ιωάννης Πέκκλαμ** (J. Peckham) γεννηθεὶς περὶ τὸ 1240 ὑπῆρξε μαθητὴς τοῦ Βοναβεντούρα ἐν Παρισίοις, ὅπου καὶ αὐτὸς ὕστερον ἐδίδαξεν· είτα κατέστη διδάσκαλος τῆς θεολογίας ἐν Ὁξενίᾳ, τῷ 1276 lector ἐν τῷ Παλατίῳ τῆς Ρώμης καὶ τῷ 1279 ὁρχιεπίσκοπος Κανταουρίας. Ἐτελεύτησε δὲ τῷ 1292 καταλιπὼν πλεῖστον

lectus accipit sive capit species a rebus extra, non virtute rerum corporalium agentium in animam vel intellectum, sed intellectus sua virtute facit et format». Πρβλ. καὶ 278 ἔξ.

¹ Λότ. 309 «Intellectus cognoscit et intelligit singularia perse et proprie, non per accidens, ita quod singularia cognoscit per species singulares, universalia per species universales, nec species universalis sufficit ad cognoscendum singularia».

² Διατίθεται διπὸν τοῦ Μαθαίου θειλόσιφος τοῦτο Quaestio: utrum anima cognoscat semetipsam et habitus, qui in ea sunt, per essentiam suam, an per actus tantum». 160 ἔξ. 317 ἔξ.

³ Λότ. 289. «semet ipsam (anima). et habitus existentes non cognoscit tantum per argutionem sed per intuitionem». πρβλ. καὶ 334 «Sic ergo dico, quod anima semetipsam et habitus, qui sunt in ipsa, cognoscit non tantum arguendo sed intuendo et cernendo per essentias suas objective, sed formaliter per species ex ipsis expressas».

⁴ Λότ. 421. 405.

⁵ «Επιθ. M. Grabmann, Die philosoph. und theolog. Erkenntnislehre de Mathaeus ab Aquasparta, 1906 Überweg—Geyer, 480 ἔξ. 761 ἔξ.

συγγράμματα, ὃν ἔνια μόνον ἔξεδόθησαν¹. ἔχοντα ὑφος πυκνὸν καὶ μαρτυροῦντα σπουδὴν πρὸς ὑποστήριξιν τῆς σχολαστικῆς παραδόσεως². Ὁ Πέρκαμος ἦτο θεοφίλος θιασώτης καὶ συνήγορος τῆς κατ' Αὐγουστῖνον φιλοσοφίας καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἐναντίος πρὸς τὰς θιαμικὰς διδασκαλίας³. Ἐν δὲ τῇ ψυχολογίᾳ στοιχεῖ μάλιστα τῷ Bonaventura. Ἡ ψυχή, λέγει, συνέστηκεν ἐξ ὕλης καὶ εἴδους, διότι οὐδὲν δημιούργημα ὑπάρχει ὅλως μητρῶν (nulla creatura est pure simplex)⁴ καὶ αὐτὸς τὸ εἶδος εἶμαι αὐγίστεον διότι ὑπάρχουσι τοῦλάχιστον τρεῖς τελειότητες, πόθες ἀντιστοιχοῦντι τρεῖς μορφαί⁵. Ἰνι δὲ τὴν πολλότητα ταύτην συμβιβάσῃ ὁ φιλόσοφος πρὸς τὴν ἐνότητα τῆς ψυχῆς, καταφέγγει νῦν μὲν εἰς τινα διάθεσιν (medium disponens) παρεχομένην ἵντο ἐκδοτέοντι εἴδους νῦν δὲ εἰς τινα διάταξιν ἀνάγουσαν εἰς ὑπερτάτηγ τελειότητα (gradatim ordinatae ad unam ultimam perfectiōnem)⁶. Τὸ σῶμα ἐνέχει πρότιγν ὕλην καὶ ἴδιον εἶδος (forma corporitatis) διακεκομένον ἀπὸ τοῦ ζῶντος καὶ τοῦ τεθνεῶτος σώματος⁷. Οὗτο δὲ ἀποκριῶνται ἡ τοῦ Θωμᾶ γνώμη περὶ τῆς ἐνότητος τοῦ εἴδους ἐν τῷ ἀνθρώπῳ⁸. Ἐν τῇ περὶ γνώσεως θεωρίᾳ ὁ Πέρκαμος,

¹ *Εγδαφε Collectanea Bibliorum, Perspectiva communis, Tractatus sphaerae, Theorica planetarum, ἐτι δὲ Quaestiones disputatae et quodlibeta, ὑπόμνημα εἰς τὸ πρῶτον βιβλίον τῶν Γ' γωμῶν, Scriptum super Ethicam καὶ πολλὰ ἔριψινευτικά καὶ ἐκεγχτικὰ συγγράμματα, οὗτον Canticum pauperis, Tractatus pauperis, Tractatus contra fratrem Robertum Kilwardhy, Defensio fratrum mendicantium. Σπουδαῖαι εἶναι αἱ ἐπιστολαί, ὃν ἓπτὰ ἔξεδόθησαν ὑπὸ τοῦ Fr. Ehrle (Zeits. für Kath. Theologie 13, σ. 174 ἅζ.) καὶ διασαφροῦσι τὰ κατὰ τὴν ἀγῶνα αὐγουστινισμοῦ καὶ ἀριστοτελισμοῦ. Περὶ τῶν ἔκδόσεων ἴδε Übeweg—Geyer, σ. 479.

² Ο συγγραφεὺς παρεκφέρεται εἰς λοιδορίας κατὰ τοῦ Ἀβερρόου (perniciosus haereticus) καὶ κατὰ τῶν ὑλιστῶν (viliissimi).

⁸ Διδάσκαλος ὃν ἐν Παρισίοις (περὶ τὸ 1270) παρῆλθεν εἰς τὸ μέσον σφοδρός ἐπιχρυστής τοῦ Θωμᾶ (Acta Sanctorum, 7 Martii, Processus Inquisitionis c. q. n. 77), πβλ. καὶ Fr. Ehrle, 189.

⁴ Stellmann, Die Psychologie zit. o. 14.

⁶ Aut. 37 «Unam esse in homine animam, plene eum vivificantem, compositum ex triplici substontia et vita, scil. vegetativa, sensitiva. et intellectiva».

"Avt. 38 kai 39.

⁷ Ad. 28. «Quia vivum et mortuum nihil faciunt ad essentiam corporeitatis.»

⁸ Ehrle, 174 «Unum vero illorum expresse notavimus articulum, quorundam dicentium, in homine esse tantum modo formam unam».

καθί καὶ ὁ Ματθαῖος, ἀπόλουθον πιστῶς τῷ Bonaventura παραδέχεται πόδες ἐξήγησιν τῆς ἐνιαυγείας καὶ βεβαιότητος τῆς γνώσεως τὸν θεῖον φωτισμόν¹. Εἰς τὴν γνῶσιν δηλαδὴ συνεργοῦσι τούτα ταῦτα, τὸ δεδημιουργημένον τοῦ νοῦ φῶς καὶ τὸ ἀδημιουργητὸν φῶς καὶ ὁ τὰ νοητὰ εἴδη λαμβάνον δυνάμει νοῦ².

Μαθητὴς τοῦ Bonaventura ἵστο καὶ ὁ φρ. *Eustachius*, ὃν αὐτὸν τοῦ Quaracchii³ τιμέζουσι πόδες τὸν φραγματικὸν *Quaestiones* τὸν ἐν Arras καὶ προσέμειον τὸν ἔργον *Quaestiones et quodlibeta, Sermones καὶ Super librum Ethicorum*. Ἐκ τῶν *Quaestiones* ἐξεδόθησαν τοφεῖς ἀγαπηθόσορα τὰς διδασκαλίας τῶν φραγματικῶν καὶ δὴ τὴν περὶ φωτισμοῦ θεοφύσια, οἷς παρέστησεν ὁ Bonaventura⁴. Ωσαύτως ἐκεῖδουσι τὸ δρυκτὸν τῆς γνώσεως τῶν οὐτιστῶν εἰδῶν (οὐσίας) τῶν ὅντων καὶ τὴν πρὸς τὴν φράσην σχέσιν τῆς γνώσεως καὶ τῆς ἀγάπης, αἵτινες πατέ τὴν αἰγαλοπάνετον ἐκδοχὴν θεοφοῦνται ὡς ἔργοι (κατατάσθια, habitus) καὶ οὐλὶ συμβεβηκότα ἐκείνης⁵.

Εἰς τοὺς μαθητὰς τοῦ αὗτοῦ διδασκάλου ἀνίρει καὶ ὁ "Ἄγγελος φραγματικὸς καὶ φίλος τοῦ Ρογίσου" Βόιουνος *Familie des de la Mare*, ὃστις ἐν Ὁξεινίᾳ ἐδίδαξε καὶ περὶ τὸ 1298 ἀπέθυνε. Συνέγραψεν ὑπόμνημα Γνωμῶν, *Quodlibeta sophistica* καὶ τὸ ἄριστον τοῦ 13ου αἰῶνος Bibelkorrektorium. Πρὸς δὲ την ἔγραφε περὶ τὸ 1278

¹ Πρὸς τοῦτο προβάλλεται ἴδια *Quaestio*: *Quaestum est deum de ipsa dei sapientia vel luce aeterna, utrum sit ratio cognoscendi, quidquid intellectualiter cognoscitur in via.*

² Λότ. 181 «tria concurrunt ad cognitionem...lumen intellectus eratum, sed imperfectam, et lumen ineratum supersplendens, et intellectus possibilis apprehendens speciem intelligibilem». — Πρὸκ. H. Spöttmann, Quellenkritisches zur Biographie des J. Peck. ἐν *Franz. Studien* 2, 170 ἐξ. «Οἱ αὐτὸς Quast. tractantes de anima (Beiträge 10, 5). — Fr. Ehrle, Xenia Thom. 3, 578. 'Αξοιβεστέραν βιβλιογραφίαν Ἰδὲ παρὰ Überweg — Geyer, 762.

³ *De humanae cognitionis ratione Aneodata*, σ. 18 ἐξ.

⁴ Λότ. 186 «Lux increata semper luet et irradiat super mentem humanam et super nostram cognitivam, sicut semper influit ad conservandam naturam. Unde per istas regulas vel irradiationes mentis directivas iudicat mens de omnibus, et tamen non videt illam veritatem increatam, cuius sunt expressae similitudines». — Πρὸκ. Überweg — Geyer, σ. 485.

⁵ Λότ. 189. 193.

σφοδρὸν τῆς διδασκαλίας Θωμᾶ τοῦ Ἀκυνάτου Ξλεγχον¹ ἐπιγραφόμενον *Correctorium fratris Thomae*².

Ἐνταῦθα μνημονεύετος καὶ *I'oulatēlios* δὲ *Falgar*, τρίτος lector τοῦ Παλατίου, ἐπίσκοπος τοῦ Viviers τῷ 1284, ὅστις ὑπό τινων ὑπετέθη συγγραφεὺς τῶν *Quaestiones disputatae*³. Ὁ δὲ Walter δὲ *Brügge*, ἐπίσκοπος τοῦ Poitiers (1279—1306) συνέδιαζε κατὰ τὸ πλανήδειμα τοῦ ἔαυτοῦ τάγματος καὶ τοῦ διδασκάλου Bonaventura τὴν θεραπείαν τῆς ἐπιστήμης πρὸς τὴν ὁμιότητα τῆς ζωῆς. Ἔγραψεν ὑπόμνημα Γνωμῶν, γνωστὸν ἡμῖν μόνον ἐκ παραπομπῶν, καὶ *Quaestiones disputatae* ἐν πολλοῖς χειρογράφοις σωζόμενας.⁴

3. *Ἐμμεσοὶ μαθηταὶ τοῦ Bonaventura.* Ἰκανοὶ διδασκαλοὶ τοῦ τέλους τῆς 13^{ης} ἑκατονταετηρίδος βιώνουσιν ἐπὶ τὰ ὄχη τοῦ φιλοσόφου τούτου. Ὁ *Nicolaos* Ὁκκαμος, lector ἐν Ὁξωνίᾳ, ἔγραψε *Quaestiones disputatae* καὶ ὑπόμνημα εἰς τὰ δύο πρῶτα βιβλία τῶν Γνωμῶν, οὗ ἔξεδόθη ὑπὸ τοῦ A. Daniels ἀπόσπασμα ἀναφερόμενον εἰς τὴν δυτολογικὴν ἀπόδειξιν τοῦ θεοῦ⁵. Ὁ δὲ *Ricardus* δὲ *Middleton* (de Mediavilla) ἐσπούδασεν ἐν Ὁξωνίᾳ καὶ Παρισίοις, ἔνθα ἐδίδαξεν ὕστερον καὶ ἐγένετο ἐκ τῶν κοιτῶν τῆς διδασκαλίας τοῦ Πέ-

¹ Ἰδὲ κατωτέρῳ.

² Πβλ. B. Hauréau, *de la philos. scol. 2^ο*, 99 ἐξ.—H. Felder, *Gesch. der wissensch. Studien im Franziskanerorden*, 1904, σ. 419 ἐξ.—P. Mandonnet, *Premiers travaux de polémique thomiste*, ἐν *Revue des sciences philosoph. et théologiques*, 1913, 7, 54 ἐξ.—E. Longpré, *Gauthier de la Mare*, 1922.

³ Ὁ B. Hauréau (*Hist. de la philos. scol. 2^ο*, 104 ἐξ.) προσένειπε τῷ Γουλιέλμῳ τὸ ἔργον *Quaestiones disputatae* καὶ ἔξεδωκεν αὐτοῦ μέρη. Ἀλλ᾽ δὲ Ehrle πρῶτος παρετίθησεν καὶ δὲ M. Grabmann ὕστερον ἔδειξε (Die philos. und theol. Erkenntnislehre des Matthæus ab Aquasparta, 1906, σ. 32—34) ὅτι αἱ περὶ ὃν δὲ λόγος *Quaestiones* ἀνήκουσιν εἰς τὸν Ματθαῖον ab Aquasparta.

⁴ Ὁ Fr. Ehrle (*Miscellanea 1*, 190 ἐξ.) διαλαμβάνει περὶ τοῦ ὑπομνήματος καὶ τῶν *Quaestiones*, ὃν ἐκδίδει τὴν πρώτην. Πβλ. E. Longpré, *Gauthier de Bruges*.

⁵ Ὁ Nicólaos ἔγραψε τὰς ἀποδείξεις τοῦ Ἀγοράντου. A. Daniels ἔνθ. ἀνωτ. 83 «Dicitur ergo, quod deum esse est per se notum simpliciter cognitis terminis; tum quia praedicatum est de intellectu subjecti, tum quia esse ejus est omnino indifferens ab ipso, tum quia directe negari non potest, licet indirecte negetur».

τοῦ Olivij. Τῷ 1286 ενδόσκετο ἐν Νεαπόλει παταγωγὸς τῶν τέκνων Καρόλου τοῦ δευτέρου ἐτελείτησε δὲ περὶ τὸ 1307 καταλιπὸν περιώνυμα διὰ τὴν σαφήνειαν ὑπομνήματα εἰς τὰς Γνώμας τοῦ Λορβαρδοῦ, ἔτι δὲ Quodlibeta καὶ Quaestiones disputatε καὶ τέλος μὴ ἐκδοθεῖσας ἔξηγήσεις Εὐαγγελίου καὶ ἐπιστολῶν τοῦ Παύλου¹. Καταπολεμεῖ τὴν θεωρίαν, καθ' ἥν τὸ καθόλον ὑπάρχει ἐν τοῖς ἔκαστον² καὶ φρονεῖ δτὶ ἔκεινο εἶναι ἀπότοκον τοῦ νοῦ. Ηὐαριθμεῖται δὲ τὴν θεωρίαν τῆς ἐν χρόνῳ δημιουργίας τοῦ κόσμου, τῆς ταυτότητος τῆς ψυχῆς πρὸς τὰς δυνάμεις αὐτῆς, τοῦ πλήθους τῶν εἰδῶν καὶ γνωματεύει δτὶ ἡ *formia completiva* οὐ μόνον κοινῇ τὴν ὑπεροւτῆτην τελειότητα ἄλλα καὶ συμπληρῶν τὰ κατόπτερα εἴδη κατὰ τε τὴν οὐσίαν καὶ τὴν ἀνέργειαν αὐτῶν³. Λαμβάνεται τὴν διάκρισιν οὐσίας καὶ ὑπόδεξεως οὐδὲ θέλει νὰ ἐκλαίῃ τὴν πρότην ἓλην ὡς ἀρχὴν τῆς ἀτομικότητος⁴. Οὐσιώτιος ἀρνεῖται τῶν σπερματικὸς λόγων (*rationes seminales*) καὶ ἀποκρούει τὴν ὀντολογικὴν ἀπόδειξιν τοῦ Ἀνοέλμου⁵. Εγ γ δὲ τῷ περὶ γνώσεως θεωρίᾳ ἀποκλίνει πος τῶν ἄλλων φραγκιστικῶν, καθ' ὃντον ὑπολαμβάνει δτὶ ἡ κοινωνία τοῦ νοῦ ἥμιν πρὸς τὸ ὀδηλιτούργητον ἥρως γίνεται κατὰ φυσικὸν τρόπον ὡς ἀπορθέοντος ἵσταντος ἐν τοῦ θεοῦ⁶.

ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΗΣ

¹ Τὰ Quodlibeta ἔξεδάθησαν ἐν Βενετίᾳ τῷ 1507 καὶ 1509, διπλεῖον δὲ ἐν Παρισίοις τῷ 1510, 1519, 1529. Ἐκ τῶν Quaestiones ἔξεδόθη μία (*utrum Angelus vel homo naturaliter intelligat verum creatum in veritate aeterna*) ἐν τῷ *De humanae cognitionis ratione Anecdota quaedam Ser. Doct. S. Bonaventurae*, 1883, σ. 221 ἐξ. ²O. J. Daniels (ἐν *Quellen beiträge und Unters. zur Gesch. d. Gottesbew. in dreizehnten Jahrh.* 1909, σ. 84—88) ἔξέδωκε δύο ἀποδεικτικὰς τῆς ὑπόδεξεως θεοῦ quaectiones ἐκ τοῦ ὑπομνήματος Γνωμῶν. Περὶ τῆς χειρογράφου παραδόσεως ἔπαι. A. Little, *The grey friars in Oxford*, σ. 214 ἐξ. ³Ιβλ. P. Glorieux, *La littérature quodlibétique*, 1925, σ. 267 ἐξ. καὶ P. Delorme, *Richard de Mediavilla quaestio disputata De privilegio Martini papae IV nunc primum edita*, 1925.

² Sent. 2, d. 3 pinc. 3 q. 1 «Universale non potest esse actu in re extra».

³ *De gradu formarum*, κῶδ. 15962 lat. Paris, Bibl. Nationale, Ιβλ. M. de Wulf, Gilles de Lessines (κεφ. 6).

⁴ Quodl. 1, qu. 8.

⁵ Ἐνταῦθα δηλαδὴ ἀποκλίνει τῆς οἰκείας Σχολῆς καὶ συμφωνεῖ τῷ θωμασμῷ.

⁶ *Exd. Quaracchi* 245 «intellectus creatus illustratur a Deo sicut suo sole mediante lumine creato et naturali, quod est aliquid effluxum a Deo».

"Οπως δὲ Ματθαῖος ab Aquasparta καὶ ὄλλοι οὗτοι καὶ δὲ Ριχάρδος πιστεύει ὅτι ἡ διάνοια γινώσκει ἀμέσως τὸ καθ' ἑκαστον¹. Σημειῶδες δ' ὅτι ἐν τοῖς Quodlibeta² προσέχει πολὺ εἰς τὰ φαινόμενα τοῦ ὑπνωτισμοῦ. Ὁ φιλόσοφος οὗτος δὲ ἐπικληθεὶς doctor solidus, fundatissimus ἔσχε μέγα κῦρος παρὰ τοῖς Φραγκισκανοῖς, ὃν ὑπῆρξε διδάσκαλος κατὰ τοὺς ἀπὸ τοῦ Bonaventura μέχρι τοῦ Δουγσίου Σκότου χρόνους³.

'Ο *Rogerius Marston* (Roger Marston) ἐπειδὴ τὸ 1270 θεολογίαν ἐν Παρισίοις καὶ ἐδίδαξεν ἐν Ὀξφορίᾳ καὶ ἐν Cambridge· ἔγραψε δὲ δύο Quodlibeta καὶ Quaestiones ἐν δύο συλλογαῖς⁴. Ἐχόμενος τῆς διδασκαλίας τοῦ Αὐγουστίνου γνωματεύει ὅτι πᾶσαν ἀλήθειαν ἐποπτεύομεν ἐν τῷ ἀδημιουργήτῳ φωτί. Ἐπικαλούμενος δὲ τοὺς ἀριστοτελικοὺς "Ἄραβας πειρᾶται νὰ πορίσῃ εἰς τὴν θεωρίαν τοῦ Σταγιρίτου ἐρμηνείαν τοιαύτην, καθ' ἥν δὲ ποιητικὸς νοῦς δὲν εἶναι φῶς δεδημιουργημένον (lumen creatum) ἀλλὰ ἀδημιουργητὸν φῶς (lux increata), ἥτοι χωριστὴ οὐσία, αὐτὸς δὲ θεός⁵. Αὕτη ἀκριβῶς δὲ ταυτότης τοῦ ὑπερτάτου φωτὸς τοῦ φωτίζοντος πάντα ἀνθρώπον ἐρχόμενον εἰς τὸν κόσμον δύναται μόνη νὰ ἐρμηνεύσῃ τὴν παρὰ πάντων κοινῇ τῶν ἀνθρώπων δημολογίαν τῶν θεμελιωδῶν ἀληθειῶν⁶. Ἄλλὰ

¹ Quaest. disputatæ 46.

² P. 1519, φύλ. 90—93.

³ Πβλ. B. Haüréau, Hist. de la Philos. scol. 2², 109—114. — P. Duhem, Le système du monde 3, 484—88. — E. Hocedez, Richard, de Mid. Sa vie, ses œuvres, sa doctrine, 1925. — Fr. Pelster, Die Herkunft des Richards von Mediavilla (ἐν Philos. Jahrb. 1926, 39, 172 εξ.). — M. Kreutle, Die Unsterblichkeitslehre in der Zeit nach Thomas v. Aquin. Αὐτ. 1927, 40, 40 εξ.

⁴ De humanae cognitionis ratione Aneclota quaedam Ser. Doct. S. Bonaventurae et nonnullorum ipsius discipulorum. Quaracchi 1883, σ. 20.

⁵ Ἐκδ. Quaracchi 207 «firmiter teneo, unam esse lucem incretam, in qua omnia vera certitudinaliter visa conspicimus. Et hanc lucem credo, quod philosophus vocavit intellectum agentem. Sumendo namque intellectum agentem, prout dicitur ab actu illuminandi possibilem, non qualicunque illustratione, ut volunt omnes. sed pro eo quod sufficienter et complete illuminat possibilem, necesse est dicere, quod sit substantia separata per essentiam, ab intellectu possibili». Αὐτ. 208 «intellectus agens...est substantia separata, deus ipse».

⁶ Αὐτ. 203. Τὸ κατανγάζον τοὺς ἀνθρώπους θεῖον φῶς δὲν εἶναι τις ὑπὲρ

πλὴν τοῦ τοιούτου νοῦ παραδέχεται ὁ φιλόσοφος καὶ ἔτερον ἐν τῇ ψυχῇ (*pars animae*) ποιητικὸν νοῦν, ἐνῷ ἐκ τῶν ὑπὸ τῶν αἰσθήσεων παρεχομένων εἰκόνων γίνονται διὰ θείου φωτισμοῦ αἱ ἔγγοναι¹. Πρὸς τούτοις δὲ ἀπαιτεῖται καὶ τυπικὴ τοῦ νοῦ ἀρχὴ, διὸ ἡς ἐφικνούμενα τῶν ἀιδίων ἀληθειῶν. Ἡ ἀρχὴ αὕτη εἶναι παθητική τις ἐντύπωσις (*passiva impressio*), ἣν καταλείπει ἡ ἐνεργητικὴ ἐντύπωσις τοῦ καταγάγοντος τὸν νοῦν ἀιδίου φωτός², καθὼς ἡ σφραγὶς καταλείπει ἐν τῷ κηρῷ ὁ χρυσός.³ Ενταῦθα ὁ Ρογῆρος προσεγγίζει τῷ Αὐγουστίνῳ⁴ καὶ ἀφίσταται τοῦ Ἀκονάτου. Οὐχ ἡτον ἀφίσταται αὐτοῦ καὶ ἐν τῇ ἐκδοχῇ τῆς γνώσεως τῶν μερικῶν τὰ καὶ τὸ ἔκαστον, λέγει μετὰ τοῦ Ματθαίου αἱ Αquasparta, γινώσκει ὁ νοῦς ἀμέσως⁵. Συμφωνεῖ δὲ πάλιν τῷ Λβερρόῳ θεωρῶν τὴν βεβαιότητα τῆς μαθηματικῆς μεζογά τὴν τῆς φυσικῆς⁶. Τέλος ἐκ τῶν συχνῶν παραπομπῶν εἰς τὸν "Ἄνσελ-

φύσιν ἐπαύξησις τῶν νοητικῶν δυνάμεων ἀλλ' ἀποτελεῖ μέρος τῆς φύσεως ἡμῶν, Αὐτ. 216.

¹ Αὐτ. 215, ad. 13 «sic vires inferiores administrant phantasmatata, a quibus fiunt species in intellectu agente, qui est pars animae, sed divino lunine». Αὐτ. 216, ad. 15 «quo formaliter intelligit incommutabilia, adminiculantibus speciebus a phantasmatibus abstractis».

² Τὴν εἰς τὸν νοῦν ἡμῶν ἀποτύπωσιν τοῦ θείου φωτός δηλοῖ, λέγει, ὁ φαλιμὸς (4,7) «ἐσημειώθη ἐφ' ἡμᾶς τὸ φῶς τοῦ προσώπου σου, Κύριε».

³ Αὐτ. 211 ἐξ. «necessere est aliquid ultra phantasmatata vel species abstractas ponere in mente nostra, quo attingamus aliqualiter incommutabiles veritates... Nax lux aeterna, irradians mentem humanam, quandam impressionem activam facit in ea, ex qua derelinquitur in ipsa passiva quaedam impressio, quae formale principium est cognoscendi veritates incommutabiles : sicut sigillum, quando imprimitur in cera, derelinquit quoddam vestigium in cera».

⁴ Αὐτ. 203.

⁵ Daniels, 47 «veritas namque rei cognoscibibis declarat quod singularia directe per intellectum cognoscuntur tamquam ejus objecta aliquo modo».

⁶ Ἡ μαθηματικὴ θεωρεῖ τὰ ἐν κανήσει καὶ ὅλῃ ὅντα ἀλλ' οὐχὶ τὸ σῶτα ἐν ᾧ. Εὐδ. Quaracchi, 217 ad 19 «Si loquamur de rebus ipsis scibili-bus, major est certitudo in mathematicis ; cuius ratio est, quia ma-thematica abstrahit a motu naturali ;... Considerat enim mathematicus de rebus, quae vere sunt in motu et materia, non tamen prout sunt in materia».

μον φαίνεται ότι διφλόσοφος έτίμα σφόδρα αὐτὸν ὡς αὐθεντίαν, καθά καὶ οἱ ἄλλοι Ἀγγλοι Φραγκισκανοί¹.

Ο Γουλιέλμος δὲ ἐκ Ware, περὶ τὸ τέλος τοῦ 13ου αἰῶνος ἐν Παρισίοις διδάξας καὶ διδάσκαλος τοῦ Δ. Σκώτου γενόμενος² ἔγραψε πολλὰ εἰσέτι ἀνέκδοτα μένοντα ἔργα, ὃν κυριώτατον εἶναι τὸ ὑπόμνημα Γνωμῶν (*Quaestiones super quattuor libros Sententiarum*) περιέχον οὐχὶ μᾶλλον ἐρμηνείαν τοῦ βιβλίου τοῦ Λομβαρδοῦ ἢ συλλογὴν 230 πραγματειῶν περὶ προβλημάτων ὑπὸ τῶν Γνωμῶν ἔκεινου ἐγερθέντων³. Παραδέχεται ότι ἡ ψυχὴ πρέπει νὰ ἔχῃ ἴδια μέσα, διὸ ὃν νὰ δύναται νὰ ἀσκῇ τὰς φυσικὰς αὐτῆς ἐνεργείας, ἥτοι τὴν νόησιν⁴. Αρκεῖ λοιπὸν αὐτῇ τὸ φυσικὸν φῶς οὐδὲ εἶναι χρεία ὑπερφυσικοῦ ἱρωτισμοῦ ἵνα γνωρίσῃ πάντα τὰ εἰς τὴν φυσικὴν γνῶσιν προσιτά⁵. Εξετάζων δὲ τοὺς περὶ ὑπάρχεως τοῦ θεοῦ λόγους εὑρίσκει ἐπαρκῆ τὴν ὀντολογικὴν ἀπόδειξιν τοῦ Ἀνσέλμου· τὴν πρότασιν δηλ. «ὑπάρχει θεὸς» θεωρεῖ ὡς ἀνακυτικὴν ἀπὸ ἑαυτῆς γνωστὴν κοίσιν⁶.

Ο Πέτρος Ἰω. Oliv. γεννηθεὶς ἐν Sérignan τῷ 1248-9 καὶ ἐκπαιδευθεὶς ἐν Παρισίοις κατέστη διδάσκαλος ἐν Φλωρεντίᾳ καὶ μετά τὴν ἐπαρχή τὴν ὀντολογικὴν ἀπόδειξιν τοῦ Ἀνσέλμου· τὴν πρότασιν δηλ. «ὑπάρχει θεὸς» θεωρεῖ ὡς ἀνακυτικὴν ἀπὸ ἑαυτῆς γνωστὴν κοίσιν⁷.

¹ Ο Daniels (Anselmizitate bei dem Oxforder Franziskaner Roger. v. Marston, ἐν τῇ Theolog. Quartalschrift 93, σ. 35 ἔξ.) καταλέγει πολλὰ ὀντολογικὰ καὶ ψυχολογικὰ. ζητήματα, ἐν οἷς ἐμφαίνεται ἡ ἐκ τοῦ Ἀνσέλμου ἐξάρτησις τοῦ Ρογήρου.

² Κῶδ. 1424 τῆς ἐν Βιένη ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, φύλ. 169 ν.

³ A. Daniels, Festgabe für Cl. Baümker 1913. Ἐκ τοῦ ὑπομνήματος τοῦ Γουλιέλμου ἔξεδόθησαν αἱ πραγματεῖαι de immaculata conceptione B. M. Virginis. Quaracchi, 1904. (Bibliotheca Franciscana Scolastica medii aevi 3, 1—2), ἔτι δὲ δύο πραγματεῖαι περὶ τῶν ἀποδείξεων τοῦ θεοῦ καὶ μία περὶ τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως ὑπὸ A. Daniels (Quellenbeiträge und Unters. zur Gesch. d. Gottesbeweise, 1909, σ. 89 ἔξ. καὶ ἐνθ. ἀγωτ. σ. 309 ἔξ.).

⁴ Ἐκδ. Daniels, Festgabe 313 «Anima multo fortius, cum sit nobilior, debet habere instrumenta propria, per quae possit elicere actionem suam naturalem, quae est intelligere».

⁵ Αὐτ. 316 «Ita lumen naturale (sufficit) ad cognoscendum quae subsunt cognitioni naturali,... anima potest videre aliqua, immo omnia naturaliter cognoscibilia mediante lumine naturali sine aliquo lumine supernaturali».

⁶ Ἐκδ. Daniels, Quellenbeiträge und Unters. zur Geschichte des Gottesbeweises. 102. Ἐπιθ. Überweg—Geyer, 489 ἔξ. 763.

στικὰς δοξασίας τὰς εῖς τε τὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν θεολογίαν ἀναφερομένας¹. "Αλλ' ἡ «τῶν πνευματικῶν» μερὶς ἡ περὶ τοῦτον συναχθεῖσα περιῆλθεν εἰς ἀντίθεσιν πρὸς τὸ πλεῖον μέρος τῶν Φραγκισκανῶν· δ' δ' ἄγων ἐπήγαγε τὴν καταδίκην τῶν θεωριῶν αὐτοῦ² καὶ τὴν καῦσιν τῶν συγγραμμάτων. Ἐτελεύτησεν ἐν Narbonne τῷ 1298 κατατίταν πολλὰ εἰς τοὺς τάξεις καταλεχθέντα συγγράμματα", ὃν σπουδαιότατον τῇ ιστορίᾳ τῆς φιλοσοφίας εἶναι τὸ ἐπιγραφόμενον *Quaestiones*³. "Ο Ολίνι πεισθεῖται νὰ δεξῃ ὅτι ἡ δημιουργικὴ ἐνέργεια ἔγειται θείαν τελειότητα καὶ τοιαύτη δύναμις εἰς οὐδὲν δημιουργημα δύναται νὰ παθοῦθαι ὅτι κατ' ἀκολούθιαν δ' αἴστησις δὲν εἶναι αἰώνιος οὐδὲ ηδύνατο νὰ μπάρχῃ ἀπ' ἀΐδησι, ὅτι πᾶν δημιουργημα μπάρχει καὶ ἐνεργεῖ ἐν χρόνῳ"⁴. Τὸ δημιουργημα, λέγει, — ἔστι ταῦτα καὶ πνευματικόν —, φηγεῖται ἐξ εἰδοτος καὶ ὑλῆς, ἡ δὲ ὑλὴ ἔχει ἀρ' ἕντεις ποιῶν τὴν ἐνέργειαν ἀλλὰ διάφορον τῆς ἐνεργείας τοῦ εἰδοτος⁵. "Υποστησέται δ' ἐντόνως ἡ παλαιὰ σχολιαστικὴ πατόρισμας ὅτι ἡ μεγάλη ὅντος τινὸς τελειότητος προέρχεται ἐκ τῆς παρουσίας πολλῶν εἰδῶν· ταῦτα ἔχουσι μὲν πρὸς ἄλληλα ἀνεξιστησίαν τινὰ ἀλλὰ συγάπτονται πάλιν διὰ τῆς κοινῆς ὑλῆς⁶. Λιεβερζόμενος δ' φιλόσοφος ἐκτενῶς τὰς συγχρόνους αὐτῷ θεωρίας περὶ σχέσεως οὐσίας καὶ μητρόξεως ἐλέγχει

¹ Οὗτος ἥγειρε τὸ ζήτημα «Δε πυρι ραυρετε» καὶ ἤθελε νὰ ἐφαρμόσῃ τὸ εὐαγγελικὸν δίδαγμα ἀπαντῶν τὴν κάρκωστν ἐλαχίστον, ὅσον ἔξαρχει ἐκάστῳ εἰς διατήρησιν.

² Τὸ συνελθόν τῷ 1283 ἐν Ηαρισίοις συνέδριον φραγκισκανῶν πανεπιστηματικῶν διδασκάλων ἐπέκρινε καὶ κατεδίκασε 34 προτάσεις τῶν συγγραμμάτων τοῦ Olivii.

³ Τὰ κατὰ τὸ πλεῖστον ἀνέκδοτα ἔργα τοῦ Olivii διέκρινεν δ. Fr. Ehrle (Archiv. Litter. u. Künchgesch. B, 465 ἐξ.) εἰς τοὺς τάξεις, ἢτοι εἰς τὰ θεολογικὰ καὶ τὰ ἐξηγητικὰ καὶ τὰ διδάγματα τοῦ τάγματος.

⁴ Τινὰς μὲν αὐτῶν ἀνεῦρε τῷ 1878 εἰς τῶν ἐκδοτῶν τῶν ἔργων τοῦ Bonaventura, δ. P. Fidelis a Fanna, ἀπάσας δ' ἀγεκάλυψεν ἐν οὐδίκιι τοῦ Βατικανοῦ δ. Fr. Ehrle, οὗ τὴν ἐργασίαν συγεπλήρωσεν δ. R. Jansen ἐκδοὺς τὰς *Quaestiones* καὶ ἀποτίνας οὕτω τὸν Olivii ἀγγίνουν καὶ πρωτότυπον φιλόσοφον. Ἡ ἐκδοσίς τοῦ Jansen ἐπιγράφεται ὡδε: Petrus Johan. Olivii *quaestiones in II librum Sententiarum...* Vol I. Quaest. 1-48. Ad Claras Aquas 1922. Vol II Quaest. 49-71. Αὔτ. 1924. Vol III Quaest. 72-118. Αὔτ. 1926. (Bibl. Franciscana Scholast. Medii Aevi, τόμ. 4-6).

⁵ B. Jansen, Eikamtuisslehre κτλ. σ. 17, 35, 95, 165,

⁶ Αὔτ. 320, 306, 308.

⁷ Quaest. 21.

τὰς ὑπὲρ τοῦ ταυτισμοῦ αὐτῶν προσαγομένας ἀποδεῖξεις καὶ ἀποκλίνει εἰς τὴν πραγματικὴν αὐτῶν διάκρισιν¹. Ἐν δὲ τῇ περὶ φύσεως ἐφεύνῃ διαφωνεῖ πρὸς τοὺς ἕαυτοῦ διδασκάλους καὶ ἀρνεῖται ὅτι ἐν τῇ σωματικῇ ὥλῃ ὑπάρχουσι δρῶντες σπερματικοὶ λόγοι, *rationes seminales*². Ἀλλ’ ὅπερ παρέχεται ἐν τῇ φυσικῇ νεώτερον δίδαγμα εἶναι ἡ περὶ τῆς κινήσεως τῶν σωμάτων θεωρία. Διαφωνῶν δηλαδὴ πρὸς τὴν κοινὴν παραδεδεγμένην διάκρισιν τοῦ φυσικοῦ τόπου, εἰς ὃν τὸ σῶμα κατὰ τὴν οἰκείαν φύσιν τείνει, καὶ τῆς βιαίας κινήσεως τῆς ὑπὲρ ἐξωτερικοῦ αἰτίου ἐπαγμένης διδάσκει ὅτι ἡ ὁσις (*impulsus*) τοῦ φυτού μένου ἔχεται ὅλη ἐκ τοῦ βάλλοντος αἰτίου καὶ συνεχίζεται τῇ ἐπιδράσει αὐτοῦ³. Οὗτος ἀπαίζεται τὴν εἰς τὸν Φιλόπονον ἀναγομένην ἐρμηνείαν τῆς κινήσεως, ἵτις ἀπαντᾷ ὑστερον παρὰ τῷ Βουριδανῷ καὶ ἄλλοις καὶ προοδοποιεῖ τὴν θεωρίαν τῆς νεωτέρας μηχανικῆς.

Ἡ ψυχὴ ταυτίζεται πρὸς τὰς ἑαυτῆς δινάμεις· αὗται εἶναι συστατικά μέρη ἐκείνης (*partes constitutivae animae*), ἢς διαφέρουσιν ὡς τὸ μέρη τοῦ ὅλου. Καταδυόμεναι δὲ πᾶσαι αἱ δυνάμεις ἐν τῇ πνευματικῇ ὥλῃ (*materia spiritualis*) συνάπτονται πρὸς ἄλληλας διά τινος συμπαθεύσις. Κατὰ τοιωτὸν τρόπον ἔχομεν σύνδεσιν τῶν δινάμεων (*colligantia potentiarum*) καὶ προσάλληλον ἀνάκλασιν· ἡ κίνησις μιᾶς ἐξ αὐτῶν ἐπάγει ἐμμέσως ἀντίστοιχον κίνησιν τῶν ἄλλων⁴. Ὅπλο-
ζουσι δὲ τῇ ψυχῇ πλὴν τῆς πνευματικῆς ὥλης καὶ τοία εἴδη⁵, τοεῖς ἀρχαὶ τίδιαι καὶ οἰκεῖαι τῆς φυσικῆς καὶ τῆς αἰσθητικῆς καὶ τῆς νοητικῆς ζωῆς. Τὸ νοητικὸν τῆς ψυχῆς μέρος (*pars intellectiva*) ἔχει πρὸς τὸ αἰσθητικὸν καὶ πρὸς τὸ σῶμα ὡς ἡ κίνοῦσα ἀρχὴ πρὸς τὸ

¹ Quaest. 8.

² Quaest. 31. σ. 516. «Cum non solum sit magnorum sed etiam potissimum magistrorum meorum, quia tamen aliam melius meo iudicio intelligo».

³ Λύτ. σ. 563. «Impulsus seu inclinationes datae projectis a projectoribus movent ipsa projecta etiam in absentia projicientium».

⁴ Quaest. 72.

⁵ Ὁ Olivī διαφωνεῖ πρὸς τοὺς ἄλλους Φραγκισκανοὺς ἀρνούμενος τὴν ὑποταγὴν τῶν εἰδῶν εἰς ἐν ἀκρότατον εἶδος καὶ κατ’ ἀκολουθίαν τὴν οὐσιόδως ἐνότητα τοῦ εἶδους (Fran. Stud. 171). Ὁμολογεῖ δ’ ὅμιλος ὅτι κρατεῖ ἐν τοῖς εἶδεσι τάξις καὶ τοιαύτη ἀναφορά, ὥστε τὸ ἀνότατον εἶδος διέπει καὶ συνάπτει τὰ ἄλλα εἰς εὔτακτον καὶ σταθερὸν ἐνότητα· ἡ ἐνέργεια ἀρα τοῦ ἀνωτέρου ἐν σχέσει πρὸς τὰ κατώτερα εἶδη εἶναι κίνησις καὶ διάταξις (λύτ. 172, 173).

δργανον καὶ ὡς τὸ σῶμα πρὸς τὰ ὑποτελῆ¹. Αἱ γνώσεις, καὶ αὐταὶ
ἔτι αἱ ἀνόταται, δρμῶνται ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας καὶ ἐρμηνεύονται ἐκ
τῆς ταυτότητος τῆς ψυχικῆς ὕλης καὶ ἐκ τῆς συνάφεως τῶν τῆς ψυχῆς
δυνάμεων². ‘Η δὲ ἐλευθερία καὶ ὁ ἀπόλυτος δι’ ἑαυτῆς διορισμὸς τῆς
ψυχῆς ἔρειδεται ἐπὶ ψυχολογικῶν πραγμάτων· εἴμεινα μὲν κύριοι
οὐθμίζοντες τὰς ἐνεργείας πρὸς τὴν βούλησιν ἥμιν καὶ ἐκλέγοντές τι
ἐκ δύο ἢ πολλῶν πραγμάτων. Ἐπειτα, οὐδεμία θὰ ὑπῆρχεν εὐ-
θύνη οὐδὲ διάκοσις ἀγαθοῦ καὶ κακοῦ, εἰ μὴ ὑπῆρχεν ἐλευθερία³.

Μαθητὴς τοῦ Olivi ἦτο δὲ *Héraclius de Trabibus* γράφας ὑπό-
μνημα εἰς τὰ δύο πρῶτα βιβλία τῶν Γνωμῶν⁴. ‘Υπερισχεῖ καὶ οὗτος
τοῦ πλήθους τῶν εἰδῶν ἀντιτιθέμενος πρὸς τοὺς θωματικοὺς καὶ ἐπανα-
λαμβάνει τὴν θεωρίαν περὶ συνάφεως τῶν ψυχικῶν δυνάμεων, περὶ
ἐλευθερίας τῆς βουλήσεως καὶ περὶ ἀπονοτίας τῶν σπερματικῶν λόγων,
οὓς ἀποκαλεῖ *vocabulum* ὑπὸ τοῦ Ληγουστίνου ἐπιγοηθέν. Λαμφωνεῖ
δὲ δύος πρὸς τὸν διδάσκαλον ἐκτὸς δύο αποιδαιίων ἔντημάτων, περὶ δύο
ἀποφαίνεται μετὰ μεγάλης συφρηνείας· πρῶτον μὲν ταυτίζει τὴν ὑπαρ-
ξιν καὶ τὴν οὖσιν τῶν συγκεκριμένων πραγμάτων ἐπειτα δὲ ἀποφαί-
νει τὸν ἐνεργείᾳ καὶ τὸν δυνάμει νοῦν ὃς ἀνισφελεῖς καὶ περιττούς.
‘Η νόησις, λέγει, εἶναι φαινόμενον ἐνεργείας, ὅπερ ἡ ψυχὴ ποιεῖ ἐν

¹ ‘Ἄλλ’ ἀποχρούει δὲ Olivi ὡς αἰσθετικὴν τὴν γνώμην ὅτι ἡ ψυχὴ ἔχει
πρὸς τὸ σῶμα ὡς τὸ κινοῦν πρὸς τὸ κινούμενον. Ἔνθ. ἀνωτ. 247.

² Αὐτ. 81. Quest. 3, 34-35. «Utrobiique autem est identitas materiae
causa, quare ad impressionem directe factam in corpore sequatur ali-
quis effectus in anima, ac si prima impressio facta in corpus esset quae-
dam motio ipsius animae; est enim pro tanto motio ejus, pro quanto
est motio suae materiae corporalis».

³ Quaest. 57. Ἔπιθ. καὶ Jansen, Philos. Jahrb. 31, 382.—Πρβλ. Hau-
réau, Hist. de la Philos. scol. 2^a, 29. — Fr. Ehrle, Petrus Joh. Olivi,
sein Leben und seine Schriften (Archiv. 3, 409-552) καὶ Über den Anti-
Aristotelismus Olivis (ἐν Xenia Thom. 3, 581 ἐξ. — B. Jansen, Die hd.
Überlieferung der spekulativen Schriften Olivis, ἐν Philos. Jahrb., 1918,
τόμ. 31, σ. 141 ἐξ. τοῦ αὐτοῦ ἐνθ. ἀνωτ. σ. 280 ἐξ. 382 ἐξ. καὶ Die Unster-
blichkeit bei Olivi und ihre philosophiegeschichtl. Bedeutung. (ἐν Fran.
Studien 1922, τόμ. 49 ἐξ.—E. Longpré, La philosophie d. Duns Scot.
1924 (ἐνθα γίνεται λόγος καὶ περὶ Olivi)).

⁴ Τὸ ὑπόμνημα εὑρέθη ὑπὸ τοῦ Ehrle ἐν κώδικι τῆς Φλωρεντίας. Πρβλ.
Jansen, Die Erkenntnislehre Olivis, 1921, σ. 30 ἐξ. καὶ Petrus de Trabi-
bus, seine speculative Eigenart oder sein Verhältnis zu Olivi (ἐν Beiträge
Suppl. τόμ. 2), 1923, σ. 243 ἐξ.).

έαυτῇ βοηθουμένῃ ὑπὸ τοῦ θεοῦ (cooperatur intellectui ut illus-trans)¹. Ὁ διανυγῆς οὗτος καὶ συστηματικὸς φιλόσοφος, ὃν ἡ κατα-dίκη τοῦ 1311² πιστεύεται εἰς λήσην, εἶναι ἐκ τῶν ἀξίων λόγου σχολαστικῶν³.

§ 4. Σχολὴ Φραγκισκανῶν ἐν Ὀξωνίᾳ.

1. Πιστοπλησίως καὶ σχεδὸν διμοχόροντος τῇ ἐν Παρισίοις Σχολῇ ἰδούμη ἐν τῷ πινεπιστημίῳ τῆς Ὀξωνίας ἀξιόλογος Σχολὴ τῶν Φραγκισκανῶν. Οἱ πρῶτοι ἐν αὐτῇ καθηγηταὶ ἦσαν ὁ Ἀδάμ de Marisco, ὁ Ροδόλφος de Colebruge, ὁ Εὐστάθιος de Normandeville, ὁ Θωμᾶς de Eborao καὶ ὁ Ριχάρδος Ροῦφος. Ὁ Ἀδάμ de Marisco (Marsh) εἶναι ὁ πρῶτος ἐν τῇ μακρᾷ σειρᾷ τῶν Φραγκισκανῶν διδασκαλῶν. Ἡ δὲ δι' ἐπιστολῶν πρὸς τὸν Ροβέρτον Grosseteste ἐπικοινωγία αὐτοῦ μαρτυρεῖ ὅτι ἦδη πρὸ τοῦ 1248 ἦτο καθηγητὴς τῆς θεολογίας ἐν Ὀξωνίᾳ. Ἐτελεύτησε τῷ 1258. Τὸν ἐπιφανῆ τοῦτον ἔνδρα, ὃστις ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων ἐκαλεῖτο doctor illustris, θεωρεῖται ὁ Ρογῆρος Βάκων ὃς ιστορεῖ τοῦ Grosseteste καὶ κατ' ἀκολουθίαν ὃς τελειώτην τῆς θείας καὶ τῆς ἀνθρωπίνης σοφίας. Ἐκ τῶν ἔργων αὐτοῦ ἔξεδόθησαν μόνον αἱ ἐπιστολαί, ἀξιαι πολλοῦ λόγου καὶ μάλιστα πολύτιμοι εἰς τὴν ίστορίαν τῆς ἐπιστήμης τῶν χρόνων ἐκείνων⁴. Ἐκ τοῦ ἐναντίου δὲ ἀποδοκιμάζεται καὶ κακίζεται ὑπὸ τοῦ Βάκωνος ὁ Ριχάρδος Ροῦφος ἢ Cornubiensis⁵.

¹ Jansen, Die Erkenntnisslehrre 247. 248.

² Αἱ αἵτιάσεις τῶν Φραγκισκανῶν καὶ τῆς διδασκαλίας τοῦ Olivii ἥγανγον ἐπὶ τέλους εἰς τὴν σύγκλησιν συνόδου (ἐν Βιέννῃ τῷ 1311), ἣτις πολλὰς τῶν ἀποφάνσεων ἐκείνου κατεδίκασεν.

³ Ἐπιθ. καὶ B. Jansen, Petrus Joh. Olivii, Quaestiones, tom. 3, 1926.
—E. Longpré, Pietro de Trabibus un discepolo di Pier Giov. Olivii, 1922. τοῦ αὐτοῦ P. de Trabibus et la distinction formelle. 1924.

⁴ Adam de Marisco Epistolae, ed. Brewer, Monumenta Franciscana 1, 1858. Περὶ τούτου διέλαβον ὁ Rein. Pauli, Bischol. Grosseteste und Adam von Marsh, 1861. Ἐπιθ. καὶ Überweg—Geyer, σ. 738.

⁵ Περὶ τούτου λέγει ὁ Ρογ. Βάκων «Et optime novi pessimum et stultissimum istorum errorum [auctorem], qui vocatus est Ricardus Cornubiensis, famosissimus apud stultam multitudinem; sed apud sapientes fuit insanus et reprobatus Parisius propter errores, quos invenerat et promulgaverat, cum solemniter legebat sententias ibidem, postquam lege-

2. Ἰκανότατος μαθητής τοῦ μνημονευμέντος Ἀδάμι καὶ τρίτος διάδοχος ἦτο Θωμᾶς ὁ ἐξ Ὑόρκης (Thomas d'York, de Eboraco). Οὗτος ἐγένετο τῷ 1253 διδάσκαλος ἐν Ὀξφορίᾳ καὶ ὑστερὸν ἐδίδαξε καὶ ἐν Cambridge· ἀπέθυνε δὲ τῷ 1260. Εἶναι συγγραφεὺς ἀξιολόγου καὶ μὴ ἐκδικηθέντος εἰσέτι ἔργου *Metaphysica* ἐπιγραφομένου, ὅπερ εἶναι αὐτοτέλες καὶ καλῶς ἐπεξειργασμένον σύστημα τῆς Μεταφυσικῆς ἐπὶ τῇ βάσει τοῦ Ἀριστοτέλους καὶ κατ' εὐρεῖαν χρῆσιν τῆς ἀραβικῆς καὶ τῆς λουδαϊκῆς φιλοσοφίας¹. Διαλαμβάνει δὲ περὶ τῶν μεταφυσικῶν ζητημάτων οὐχὶ κατὰ τὴν συνήθη τοῖς ἄλλοις μέθοδον τῶν σχολίων ἢ τῶν περιλήψεων ἀλλὶ κατ' ἴδιον τίνα τρόπον. Λιπαρεῖ τὴν Μεταφυσικὴν εἰς ἐξβιβλία. Ἐν μὲν τῷ πρώτῳ μετὰ εἰσαγωγικὰς παρατηρήσεις περὶ τῆς φύσεως καὶ οὕτις τῆς φιλοσοφίας πραγματεύεται περὶ τοῦ δημιουργοῦ θεοῦ (De creatore) καὶ παρέχει ὁριστικὴν θεολογίαν. Ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ ποιεῖται λόγον περὶ τοῦ ὄντος καθόλου· ἔξετάζει τὴν ἀρχὴν τοῦ κόσμου καὶ προσέτι ἐρεινὰ τὰ στοιχεῖα τοῦ ὄντος, ὅλην καὶ εἶδος. Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ διαλαμβάνει ἀναλογισθῶν τῷ Ἀριστοτέλει περὶ τῆς πρώτης φιλοσοφίας καὶ ἀναπτύσσει μακρὰν θεωρίαν περὶ ὄντος καὶ αἴτίου. Ἐν δὲ τῷ τετάρτῳ λέγει περὶ τῶν διαιρέσεων τοῦ ὄντος (de divisionibus entis) καὶ δὴ καὶ περὶ οὐσίας καὶ συμβεβηκότων· διακρίνων πρώτην καὶ δευτέραν οὐσίαν ποιεῖται εἶτα μακρὸν λόγον περὶ τῶν καθόλου. Ἐν δὲ τῷ πέμπτῳ βιβλίῳ ἀσχολεῖται περὶ τὰς ὑπερβατικὰς ἴδιότητας τοῦ ὄντος μάλιστα δὲ περὶ τὸ ζήτημα τῆς ἀληθείας, ἀν δηλαδὴ ὑπάρχῃ μία μόνη ἢ πλείονες ἀλήθειαι. Τέλος δὲ ἐν τῷ ἕκτῳ παρέχει τὴν εἰδικὴν Μεταφυσικήν, ἥτις ἔξετάζει τὸν κόσμον καθόλου καὶ τὰ μέρη αὐτοῦ, καὶ ἐπάγει τινὰ μὴ ἀπηρτισμένην φυχολογίαν². Τὸ περὶ οὖ δὲ λόγος ἔργον συνταχθὲν ἐν τοῖς ἔτεσι τοῖς μεταξὺ 1250 καὶ 1260 διαπνέεται ὑπὸ τοῦ σχολαστικοῦ πνεύματος τῆς μετρίας πραγματοκρατίας καὶ διεγέίρει ζωηρὸν τὸ διαφέρον τοῦ φιλοσόφου ἴστοριογράφου· διότι εἶναι τὸ πρῶτον δοκίμιον τῆς συστηματικῆς μεταφυσικῆς τοῦ δεκάτου τρίτου αἰώνος καὶ μαρτυρεῖ ὅτι οἱ Φραγκισκανοὶ τῆς Ὀξφορίας ἐθεράπευνον τὴν νέαν ἐπιστήμην ἐν οἷς

rat sententias Oxonie ab anno domini 1250^a. (Com. studii theologiae
εκδ. H. Rashdall, σ. 52 ἐξ.

¹ Ὁ Θωμᾶς ἐρμηνεύει τὸν Ἀριστοτέλη κατὰ τὴν ἔκθεσιν τοῦ Ἀβερρόου καὶ ἔχει πλὴν τούτου πρὸ διφθαλμῶν τὸν Ἀβικένναν καὶ τὸν Ἀλγαζέλην καὶ τὸν Ἀβικεβρόν καὶ τὸν Μωϋσῆν Μαϊμωνίδην.

² Überweg—Geyer, σ. 397.

ἔτι χρόνοις ὁ μὲν Ἀλβέρτος ὁ μέγας δὲν εἶχεν ἥδη συμπληρώσει τὴν ἔρμηνείαν τῶν Μετὰ τὰ φυσικὰ τοῦ Ἀριστοτέλους ὁ δὲ Θωμᾶς ὁ Ἀκυνάτης δὲν εἶχεν ἐπιχειρήσει τῇ συγγραφῇ τῶν ὑπομνημάτων¹.

β') ΕΝ ΤΗ ΠΑΔΑΙΟΤΕΡΑ ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ ΔΟΜΙΝΙΚΑΝΩΝ

§ I. Δομινικανοὶ αύγουστινίζοντες.

Καὶ οἱ διδάσκαλοι τοῦ τάγματος τοῦ Δομινίκου, οἵς ἐγένετο ἀπὸ τοῦ ἔτους 1229 προσιτὸν τὸ ἐν Παρισίοις πανεπιστήμιον, εἰσεδέχοντο καὶ ἐπεξειδύζοντο μᾶλλον τὴν νέαν ἐπιστημονικὴν ὥλην καὶ τοῦτο πῶν τὰς αὐστηρὰς διατάξεις τὰς ἐπιτασσούσας τὴν ἀνάγνωσιν τῶν θεολογικῶν βιβλίων καὶ ἐπιτρεπούσας ὅπως αἱ artes liberales μόνον ἐξαιρετικῇ περιπτώσει² σπουδάζωνται³. Ἡ θεραπεία καὶ πρόσθιος τῆς ἐπιστήμης ἐγένετο καὶ ἐν τῷ τάγματι τούτῳ ἀφ' ὃτου ἀντιπρόσωποι αὐτοῦ κατέλαβον ἔδρας ἐν τοῖς πανεπιστημίοις Παρισίων καὶ Ὁξενίας. Πρῶτος δὲ Δομινικανὸς διδάσκαλος ἐν Παρισίοις ὑπῆρξεν Ρολάνδος ὁ ἐκ Κρεμώνης. Οὗτος ἐδίδασκε πρότερον ἐν Βονιφάριον θεωρούμενος ὑπέροχος ἐν τοῖς φιλοσοφικοῖς, πρὸν γίνη Δομινικανός· ἦ δὲ ἐπιστημονικὴ αὐτοῦ δραστηριότης ἐξηκολούθησεν ἐν Παρισίοις

¹ Περὶ τοῦ Θωμᾶ τούτου ἔπιθ. H. Felder, Gesch. der wiss. Studien in Franziskanerorden, 1904. Ἀκριβεστέραν βιβλιογραφίαν ίδε παρὰ Überweg—Geyer, σ. 736.

² Οὗτο τὸ κατ' ἀρχὰς μόλις καὶ μετὰ πολλῆς ἐπιρυθλάξεως ἐπετρέπετο εἰς τὸ τάγμα ἦ ἀνάγνωσις ἀριστοτελικῶν συγγραμμάτων.

³ Αἱ διατάξεις τοῦ 1228 ὁρίζουσι τάδε: «In libris gentium et philosophorum non studeant (fratres) etsi ad horam inspiciant. Saeculares scientias non addiscant, nec etiam artes quas liberales vocant, nisi aliquando circa aliquos magister ordinis vel capitulum generale voluerit aliter dispensare; sed tantum libros theologicos tam iuvenes quam alii legant». Denifle 2, 222.—Κατὰ τὰς διατάξεις λοιπὸν ταύτας οἱ πρῶτοι Δομινικανοὶ καθηγηταὶ ἀπέρριπτον ἐν τῇ σπουδῇ τῆς θεολογίας τὴν χρῆσιν τῆς φιλοσοφίας ὡς διαφθειρούσης ἐκείνην. Ἄλλ' αἱ ἀνάγκαι ὅμως καὶ ἀπαιτήσεις τῶν τότε χρόνων ἐξεγίκησαν καὶ κατέβαλον τοὺς στενοὺς τοῦ τάγματος περιορισμούς· ἦ φιλοσοφία τὸ μὲν πρῶτον κατ' ἔξαίρεσιν ἐπειτα δὲ κατὰ κανόνα εἰσεχώρησεν εἰς τὸ τάγμα. Καὶ οὕτως ἐπιμελῶς καὶ εὐρέως ἐθεραπεύετο, ὥστε ἐδέησε νὰ ἀπαιτηθῇ παρὰ τῶν δπαδῶν περιορισμὸς τοῦ πρὸς τὴν φιλοσοφίαν ἄλλου· διάταξις τοῦ ἔτους 1271 ἐπιτάσσει εἰς τοὺς σπουδαστὰς νὰ μοχολῶνται μᾶλλον περὶ τὴν θεολογίαν ἦ περὶ τὴν φιλοσοφίαν.